

**OTİZM SPEKTRUM
BOZUKLUĞU OLAN
BİREYLERE YÖNELİK
II. ULUSAL EYLEM PLANI
2023-2030**

**OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU
OLAN BİREYLERE YÖNELİK
II. ULUSAL EYLEM PLANI
2023-2030**

GİRİŞ

Bakanlığımız, 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 65 inci maddesinin 1(d) fıkrasında belirtildiği üzere; engellilerin ve yaşlıların her türlü engel, ihmal ve dışlanmaya karşı toplumsal hayata ayrımcılığa uğramadan ve etkin biçimde katılmalarını sağlamak üzere; belirlenen ulusal politika ve stratejilerin uygulanmasını koordine etmek, engellilere ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, engellilerin mesleki rehabilitasyonunu sağlayacak tedbirler almakla görevlidir.

Engellilik; ekonomik ve sosyal statüsü ne olursa olsun toplumun tüm kesimlerini etkileyen bir olgudur. Tarihsel süreç içerisinde hem toplumların hem de engelli bireylerin engelliliği algılama biçimlerinde değişimler yaşanmıştır. Günümüzde engelliliği bir kader ve trajedi olarak gören anlayış zayıflamış ve engelliliği insan çeşitliliğinin bir parçası olarak gören, engellilerin engelli olmalarından dolayı maruz kaldıkları durumları insan hakkı ihlali olarak değerlendiren anlayış güçlenmeye başlamıştır. Bu kapsamda engelli bireyler, kendileri yerine başkaları tarafından karar verilen, korunmaya ve yardıma muhtaç bireyler olarak değil; kendi yaşamları üzerinde yetki ve karar sahibi bireyler

olarak yaşamlarını sürdürmeyi talep etmektedir. Bu talepler ile birlikte engelliliğin bir insan hakları meselesi olduğu küresel olarak kabul edilen bir yaklaşım haline gelmiştir.

Bu yaklaşımla birlikte engellilik konusu insan hakları, ayrımcılıkla mücadele ve eşitlik, fırsat eşitliği, bağımsızlık, özerklik, katılım, farklılıklara saygı kavramları ile anlamlandırılmaya başlamıştır. Ülkemizin de tarafı olduğu Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (EHİS) de bu ilkelerin üzerine inşa edilen ve küresel düzeyde güçlü bir irade ile kabul edilmiş yasal bağlayıcılığı olan ilk temel belgedir. Sözleşme, engelli bireylerin insan hak ve özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını temin ve teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda Sözleşme; ulusal politika, planlama ve uygulamalara hak temelli ve kalkınma odaklı bir anlayışla ışık tutan bir yol haritasıdır.

Yoksulluğu sona erdirmek, dünyamızı korumak ve 2030 yılına kadar tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak amacıyla küresel düzeyde kabul edilen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi de 'kimseyi geride bırakmama' vaadi ile engellilik kapsayıcı politikaların ülkeler tarafından hayata geçirilmesi açısından yol gösterici niteliktedir. Sözleşme, ülkemizin politika ve uygulamaları açısından engellilik konusunun uluslararası dayanağını oluştururken; Anayasa ve

engellilik alanında çerçeve kanun niteliğinde olan Engelliler Hakkında Kanun ise ulusal dayanağını oluşturmaktadır. 2005 yılında yayımlanan Engelliler Hakkında Kanun'la birlikte ülkemizde 1.500 maddelik engelliler hukuku oluşmuştur. Bu çerçevede "engelli bireylerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını teşvik ve temin ederek doğuştan sahip oldukları onura saygıyı güçlendirerek toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve engelliliği önleyici tedbirlerin alınması" ulusal politikamız olarak benimsenmiştir.

Politika oluşturma ve hizmet sunumu ülkemizde genel idare ile birlikte yerel yönetimlerin görev ve sorumluluğunda yürütülmektedir. Engellilik konusunun çapraz kesen bir alan olması nedeniyle de bu politika ve

hizmetler her bir vatandaş gibi engelli vatandaşları da kapsamaktadır. Bununla birlikte, nüfusumuzun yaklaşık %7'sini oluşturan engelli bireyler ve ailelerinin yaşam koşullarının iyileştirilmesini sağlayacak politika ve hizmetlerin geliştirilmesine ilişkin çalışmalar topyekûn devam ettirilmektedir.

Bu kapsamda tüm hak alanlarındaki politika ve programların oluşturulması ve hizmetlerin sunumunda engellilik kapsayıcı ve hak temelli yaklaşımın ortak bir payda ile benimsenerek ülkemizde engelli bireylerin haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda yasal, kurumsal ve uygulamaya yönelik yapılması gerekenler güçlü bir işbirliği, koordinasyon ve en önemlisi katılımcı bir anlayışla gerçekleştirilmektedir.

ARKA PLAN

Ülkemizde otizm spektrum bozukluğu alanında yaşanan gelişmeleri daha da ileri taşımak, otizmliler ve ailelerine yönelik hizmetlerde ulusal vizyonumuzu ve yol haritamızı bütüncül bakış açısıyla ortaya koymak amacıyla oluşturulan "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik II. Ulusal Eylem Planı (2023-2030) 2 Nisan 2023 tarihinde Dünya Otizm Farkındalık Günü'nde Bakanımız Sn. Derya YANIK tarafından ilan edilmiştir.

Bakanlığımız, gerek doğrudan yürüttüğü gerekse diğer kurumlar tarafından yürütülen hizmetlerde engelli bireylerin eşit koşullarda haklarını kullanabilmeleri için politikalar geliştirmeye, çalışmalar yürütmeye devam etmektedir. Otizm spektrum bozukluğu dahil olmak üzere engellilerin hakları Anayasamızla birlikte ulusal ve uluslararası mevzuatla güvence altına alınmıştır. Engellilik mevzuatı içerisinde bu haklardan yararlanan otizmliler ve ailelerine yönelik yürütülecek kamu hizmetlerinde, eylem planlarının hazırlanması Bakanlığımızın politikası olmuştur. Bu amaçla hak temelli anlayışla hazırlanan ilk "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Ulusal Eylem Planı 2016-2019 tarihleri arasında uygulanmıştır. Eylem planı süresinin sona ermesini takiben Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik II. Ulusal Eylem Planı (2023-2030) Bakanlığımızca hazırlanmıştır.

"II. Ulusal Otizm Eylem Planı (2023-2030)"nın oluşturulması sürecinde;

- 2016-2019 dönemini kapsayan I. Ulusal Otizm Eylem Planı ana raporun hazırlanma sürecinde sorumlu ve ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşlarının iş birliği ile yapılan izleme çalışmaları,
- "Down Sendromu, Otizm ve Diğer Gelişim Bozukluklarının Yaygınlığının Tespiti ile İlgili Bireylerin ve Ailelerinin Sorunlarının Çözümü İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu"nun 2020 yılında yayınlanmış raporu,
- 2030 Engelsiz Vizyon Belgesi,
- ASHB bünyesinde otizm alanında gerçekleştirilen hizmetler ve çalışmalar,
- Saha çalışanları, ziyaretler, otizm sivil toplum kuruluşları ve sektör temsilcileri ile yapılan görüşmeler,
- Bilim insanları, sivil toplum kuruluşları, meslek örgütleri gibi konunun tüm paydaşları ile yapılan odak grup toplantılar
- Dünyadaki iyi uygulama örnekleri dikkate alınmıştır.

Toplumsal Kabulü ve Bilinci Artırmak, İstatistik Üretilerek Veriye Dayalı İzlemeyi Sağlamak, Erken Tanı, Takip ve Müdahale Programlarını Güçlendirmek, Etkili Sosyal Hizmet Modelleriyle Bireyi ve Aileyi Güçlendirmek, Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Çalışmalarını Desteklemek, Özel Eğitim ve Destek Eğitim Hizmetlerini Güçlendirmek, Çalışma Hakkının Hayata Geçirilmesi İçin Açık, Bütünleştirici ve Erişilebilir İş Piyasası ve Çalışma Ortamları Oluşturmak, Sportif, Sanatsal ve Kültürel Etkinliklere Katılımı Desteklemek, İş Birliği ve Koordinasyona Dayalı İzleme Sistemini Geliştirmek amaçları üzerine inşa edilen "II. Ulusal Otizm Eylem Planı (2023-2030)"nın 9 hedefe yönelik faaliyetler ile hayata geçirilmesi planlanmıştır.

"II. Ulusal Otizm Eylem Planı (2023-2030)"nın izlenmesi aşamasında, sorumlu kurum, ilgili kurum, süre ve faaliyetlere ilişkin göstergeler belirlenmiştir. Göstergeler, hedefe yönelik tanımlanan faaliyetlerin izlenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Eylem alanları

altında ilgili faaliyetlere ilişkin göstergelerin çoğu, faaliyet için kümülatif değerler (faaliyet tamamlanma oranı, yayınlanan doküman sayıları vb.) ve tekrarlanan faaliyetler için yıllık değerler (yıllık toplantı sayısı gibi) ile ifade edilmiştir.

Kamu hizmetlerinin öncelikli amaçlarını belirleyen II. Ulusal Otizm Eylem Planı'nın faaliyetleri, bir yıl gibi kısa vadede hayata geçirilmeye başlanacak faaliyetlerin yanı sıra, 1-3 yıllık dönem içerisinde gerçekleşmesi hedeflenen orta vadeli, 3-6 yıllık dönem içerisinde gerçekleşmesi öngörülen uzun dönemli hedefler ile 7 yıla yayılan sürekli yapılabilecek amaçları kapsamaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik II. Ulusal Eylem Planı (2023-2030)"nda yer verilen faaliyetlerin izlenmesi ve değerlendirilmesinde sekreteryaya görevini yürütmekle görevlidir.

İÇİNDEKİLER

TANIMLAR.....	7
KISALTMALAR.....	8
OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞUNA GENEL BAKIŞ.....	9
TEMEL İLKELER.....	10
1.1.Tanım.....	11
1.2. Sıklık.....	12
1.3. Klinik Özellikleri.....	13
1.4. Tanısal Değerlendirme.....	13
1.5.Nedenler.....	14
1.6.Tedavi.....	14
II. ULUSAL OTİZM EYLEM PLANI AMAÇLAR, HEDEFLER, EYLEM ALANLARI, FAALİYETLER.....	15
İZLEME, RAPORLAMA VE DEĞERLENDİRME.....	71

TANIMLAR

DSM: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı. Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) tarafından 2013 yılında DSM 5 olarak yayınlanan kaynak, dünyada ICD ile birlikte otizm spektrum bozukluğu, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, özgül öğrenme bozukluğu ve bilişsel gelişim sorunları dâhil olmak üzere tüm ruhsal bozuklukların tıbbi tanımlarının yapıldığı ana kaynaktır.

Mental, Davranışsal ve Nörogelişimsel Bozukluk: Dünya Sağlık Örgütü tarafından yayınlanan hastalıkların ve sağlık sorunlarının uluslararası kodlama ve sınıflama sisteminde “mental, davranışsal ve nörogelişimsel bozukluklar” başlığı altında; kişinin bilişsel durumu, duygu kontrolü ve davranışlarında sorun oluşturarak psikolojik, biyolojik veya gelişimsel süreçlerini olumsuz etkileyen ve işlevselliğini bozan klinik sendromları tanımlamak için kullanılmaktadır.

ICF: International Classification of Functioning, Disability and Health-İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması. Bir bireyin bütün işlevleri (beden yapıları, dil, bilişsel, hareket ve özbakım alanındaki gelişimsel işlevleri vs.), etkinlikleri, yaşama katılımı (arkadaşlıkları, okul, aile, toplumun içinde yaşadıkları vs.), kişisel etmenleri (mizacı, ruh sağlığı, özgüveni, hayalleri vs.) ve çevresel etmenleri (devletin sağladığı hak ve olanaklar, çevrenin fiziksel özellikleri, damgalanma vs.)

gibi bütün bu etmenlerin etkileşimi engellilik durumunu şekillendirmekte olup ICD'nin tek başına yetersizliği nedeni ile ICF ile birlikte tanımlamanın yapılmasını önermektedir.

ICD: International Classification of Diseases-Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırması. Dünya Sağlık Örgütü tarafından yayınlanan hastalıkların ve sağlık sorunlarının uluslararası kodlama ve sınıflama standardıdır. Bilinen hastalık ve yaralanmaların çok ayrıntılı sınıflandırması, tanımlanması ve kodlama sistemine yerleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Son versiyonu olan ICD-11, 2018 yılında yayınlanmıştır.

İlgili Kurumlar: Eylem Planı doğrultusunda işbirliği içinde yapılacak faaliyetlerin kendi sorumluluk alanına giren kısmını yürüten kurum/kuruluş.

Otizm Spektrum Bozukluğu: Sosyal ve iletişimsel alanda belirgin yetersizlikler ve sınırlı, tekrarlayıcı hareketler ve ilgi alanları ile karakterize, nörogelişimsel soruna sahip olan birey.

Sorumlu Kurumlar: II. Ulusal Otizm Eylem Planı doğrultusunda yapılacak faaliyeti bizzat yürütecek olan kurum/ kuruluşlar.

KISALTMALAR

- ASHB** : Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BEP : Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı
ASHB : Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BM : Birleşmiş Milletler
ÇŞİDB : Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
ÇSGB : Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
ÇÖZGER : Çocuklar İçin Özel Gerekseşim Deęerlendirmesi Hakkında Yönetmelik
ÇPGD : Çocuğun Psikososyal Gelişimini Destekleme Programı
DSM V : Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistik El Kitabı)
DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü
EYHGM : Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
GSB : Gençlik ve Spor Bakanlığı
HMB : Hazine ve Maliye Bakanlığı
NRP : Yenidoęan Canlandırma Programı
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
MYK : Mesleki Yeterlilik Kurumu
ICF : International Classification of Functioning, Disability and Health-İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağliğın Uluslararası Sınıflandırması.
ICD : International Classification of Diseases-Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırması.
İŞKUR : Türkiye İş Kurumu
KTB : Kültür ve Turizm Bakanlığı
OEP : II. Ulusal Otizm Eylem Planı
OSB : Otizm Spektrum Bozukluğu
ÖSYM : Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
UAYB : Ulaştırma ve Alt Yapı Bakanlığı
RTÜK : Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SB : Sağlık Bakanlığı
SGK : Sosyal Güvenlik Kurumu
SUT : Sağlık Uygulama Teblięi
STK : Sivil Toplum Kuruluşları
TOB : Tarım ve Orman Bakanlığı
TOM : Türkiye Otizm Meclisi (Otizm alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarını temsil eden üst kurul)
TRT : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜBİTAK : Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu
YGB : Yaygın Gelişimsel Bozukluk
YÖK : Yükseköğretim Kurulu

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞUNA GENEL BAKIŞ

TEMEL İLKELER

Devletin tüm kurum ve kuruluşları faaliyetlerini OSB'li bireyler ve aileleri için Anayasa ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerde güvence altına alınan; herkesin herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın, uluslararası belgelerde tanınan hak ve özgürlüklere sahip olduğunu kabul ve ilan ettiğini göz önünde bulundurarak ve aşağıda belirtilen BM Engelli Hakları Sözleşmesinde yer alan ilkeleri esas alarak yerine getirir.

“Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıkları da dahil olmak üzere, kişilerin doğuştan sahip oldukları onura ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi.”

“Ayrımcılık yapılmaması.”

“Topluma tam ve etkili katılım ve dahil olma.”

“Farklılıklara saygı gösterilmesi ve engelliliğin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi.”

“Fırsat eşitliği.”

“Erişilebilirlik.”

“Kadın erkek arasındaki eşitlik.”

“Engelli çocukların gelişen kapasitelerine saygı duyulması ve engelli çocukların kendi kimliklerini koruyabilmeleri için haklarına saygı duyulması.”

1. OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU

1.1.Tanım

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) yaşamın ilk yıllarında bulguları ortaya çıkan, sosyal ve iletişimsel alanda belirgin yetersizlikler, sınırlı, tekrarlayıcı hareketler ve ilgi alanları ile karakterize, nörolojik bir farklılıktır.

Tablo 1: DSM-V Otizm Spektrum Bozukluğu Tanı Ölçütleri

A. Şimdi veya geçmişte farklı şekillerde görülen toplumsal iletişim ve toplumsal etkileşimde sürekli yetersizliğin olması.
1) Sosyal-duygusal karşılık vermede yetersizlik (örn. Sıra dışı toplumsal yaklaşma, karşılıklı konuşmada güçlük çekme; ilgilerini, duygularını veya duygulanımını paylaşmada yetersizlik, sosyal etkileşime cevap vermeme gibi yetersizlikler.) 2) Sosyal etkileşim için kullanılan sözel olmayan iletişimsel davranışlarda yetersizlik (örn. sözel ve sözel olmayan iletişimde yetersizlikler, sıra dışı göz kontağı, beden dili veya jestleri anlamakta ve kullanmakta yetersizlik; yüz ifadesi ve beden dilinde bariz eksiklikler.) 3) İlişkileri geliştirmekte, devam ettirmekte ve anlamakta güçlük (örn. farklı toplumsal ortamlara uygun davranmamak, hayali oyunda yetersizlik, arkadaş edinememe ve arkadaşla ilgi duymama gibi.) Şu anki şiddeti: Şiddet, sosyal iletişimsel alanda yetersizlikler ile kısıtlı ve tekrarlayıcı davranışlara göre belirlenir.
B. Aşağıdakilerden en az ikisinin varlığı ile kendini gösteren, şu an veya geçmişteki sınırlı, tekrarlayıcı davranışlar, ilgiler ya da etkinlikler.
1) Basmakalıp veya tekrarlayıcı motor hareketler, nesne kullanımı veya konuşma (basit motor stereotipler, oyuncakları dizme veya çevirme, ekolali, kendine özgü cümleler) 2) Aynılıkta ısrar etme, rutinelere sıkı sıkıya bağlı olma veya ritüelleşmiş sözel ve sözel olmayan davranışlar, (örn. önemsiz değişikliklerde aşırı kaygı, geçişlerde zorlanma, katı düşünce tarzı, selamlaşma ritüelleri, her gün aynı yolu veya aynı yemeği tercih etme gibi.) 3) Konu veya yoğunluk açısından sıra dışı sınırlı, sabit ilgiler (sıra dışı nesnelere anormal aşırı bağlılık, aşırı tekrarlayıcı veya sınırlı ilgiler.) 4) Duyusal olarak aşırı ya da az duyarlılık veya uyarıların duyuşal boyutuna aşırı ilgi (acıya/sıcağa aşırı duyarsızlık, belirli ses veya dokunuşlara karşı beklenmeyen tepki, nesnelere aşırı koklama veya onlara aşırı dokunma, ışık veya hareketle görsel olarak çok meşgul olma.) Şu anki şiddeti: Şiddet, sosyal iletişimsel alandaki yetersizlikler ve kısıtlı, tekrarlayıcı davranışlara göre belirlenir.
C. Belirtiler erken gelişim dönemlerinde mevcut olmalı (toplumsal beklenti sınırlarını aşmıyaya dek fark edilmemiş veya daha sonra öğrendiği yollarla gölgelenmiş olabilir.)
D. Belirtiler sosyal, mesleki ve başka önemli alanlarda klinik olarak anlamlı düzeyde bozukluğa yol açmalıdır.
E. Bu bozukluk zihinsel yetersizlik veya genel gelişimsel gerilik sebebi ile birlikte olmamalıdır. Gerçi zihinsel yetersizlik ve OSB, sıklıkla bir arada görülür; ancak OSB ve zihinsel engellilik tanısı konması için sosyal iletişimsel düzeyin genel gelişimin altında olması gerekir.

1.2. Sıklık

OSB'nin yaygınlığı ile ilgili kesin sonuçlar bulunmamakla birlikte DSÖ'nün tahminine göre dünya genelinde yaklaşık 160 çocuktan 1'inde otizm görülmektedir. Otizmle ilgili yürütülen bu tahmin, konu ile ilgili yapılan dünya genelindeki çalışmaların derlenmesinden oluşmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2021). ABD, Sağlık ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olarak çalışan Amerika Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi'nin (CDS) 2023 yılında yayımlanan ve 2020 yılında 11 eyalette yaptığı araştırmaya göre, ABD'de otizm yaygınlık oranının her 36 çocuktan 1 olduğunu ortaya koymuştur. Bu değer 2000 yılında 150'de

1; 2008 yılında 88'de 1; 2016 yılında ise 54'te 1;2020 yılında 44'de 1 olacak şekilde bildirilen yaygınlık oranı 2023 yılında 36 çocuktan 1 olacak şekilde güncellenmiştir. Yıllara göre yapılan yaygınlık araştırması sonuçları, otizm yaygınlık oranının dramatik şekilde arttığını göstermektedir (Centers For Disease Control And Prevention, 2023). Ayrıca araştırmada erkeklerde otizm görülme oranının kızların 4.2 katı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bilimsel yazında, normal zekâya sahip OSB'li bireylerde erkek/kız oranı 5,75/1; zekâ gelişim sorunlarının da eşlik ettiği olgularda ise bu oran 1,9/1 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 1. Yıllara Göre OSB Görülme Sıklığı

Araştırmanın Yapıldığı Yıl	Her 1000 Çocuktan Görülme Oranı	Kaç Doğumda Bir Görülme Oranı
2000	6.7	150'de 1
2002	6.6	150'de 1
2004	8.0	125'de 1
2006	9.0	110'da 1
2008	11.3	88'de 1
2010	14.7	68'de 1
2012	14.5	69'da 1
2014	16.8	59'da 1
2016	18.5	54'de 1
2018	23.0	44'te 1
2020	27.6	36'da 1

Kaynak: <https://www.cdc.gov/ncbddd/autism/data.html>

1.3. Klinik Özellikleri

DSM-V sınıflama sistemi, OSB'nin klinik özelliklerini; "sosyal-iletişimsel alanda yetersizlik" ve "sınırlı, tekrarlayıcı davranışlar ve ilgi alanları" olmak üzere iki boyutta ele almıştır. Bu belirtilerin büyük çoğunluğu erken çocukluk dönemlerinde başlamasına rağmen, her zaman erken çocukluk döneminde fark edilmeyebilir.

Sosyal-iletişimsel alanda yetersizlik: Bu alandaki belirtiler; toplumsal iletişimde, insanlara duygusal ve sosyal karşılık vermede, karşılıklı diyalogu sürdürmede, konuşma dışı iletişim becerilerinde (göz teması kurma, jest-mimik ve beden dili kullanımı, dilin pragmatik kullanımı ve empati kurma becerisi gibi), yaşına uygun insan ilişkisi kurmada ve sürdürmedeki sorunları kapsamakla birlikte otizmin temel belirtilerini oluşturmaktadır. Bu sorunların görülme şekli ve şiddeti çocuğun yaşı, zekâ düzeyi ve dil becerisine göre değişmektedir. Dili kullanma becerisi daha iyi olan OSB tanısı alan çocuklar da yeni sosyal ortamlara uyum sağlamada, bir konu hakkında karşılıklı görüş alışverişinde bulunmada ve ilgi alanlarını, duygularını ve başarılarını başkaları ile paylaşmada zorlanır. Erken çocukluk dönemlerinden itibaren OSB'li çocuklar yaş, kültür ve cinsiyet normlarına uygun insani ilişkiler geliştirmekte, sürdürmekte ve anlamakta problem yaşarlar. Yaşlılarıyla uygun oyun oynayamama ya da onların oynadıkları oyuna ilgi duymama gibi davranışlar sergilerler. Ayrıca bu çocukların taklide dayalı becerileri yetersiz, ortak dikkat süreleri çoğunlukla kısadır. Sınırlı, tekrarlayıcı davranışlar ve ilgi alanları: Erken çocukluk döneminde normal

gelişen çocuklar da görülebilen el çırpma, sallanma gibi tekrarlayıcı motor davranışlar OSB tanılı çocuklarda sıkça görülmektedir. Ancak, normal gelişen çocuklarda bu davranışlar 3-4 yaşlarında kaybolurken; OSB tanılı olgularda bu davranışların ilk 5 yılda artarak devam ettiği tespit edilmiştir. OSB tanılı çocuklarda sallanma, kendi etrafında dönme, el çırpma gibi stereotipik davranışlar, oyuncakları işlevine uygun oynamama (örn. oyuncakları sıralama, araba tekerliği çevirme), aynı kelime veya cümleyi defalarca tekrarlama (ekolali) gibi davranışlar sık görülebilmektedir. 'Aynı' işlerin tekrarında ısrarcı olabilir ve rutinleri bozulduğunda kaygılanıp, huzursuzlanabilirler. Bazen beklenmedik nesnelere (kartvizit, araba markası vb.) ilgi duyabilir ve özel ilgilendikleri konular hakkında yaşlılarından daha fazla düzeyde bilgi sahibi olabilirler. DSM-V ile birlikte, OSB tanılı olgularda görülebilen tat, koku, ses ve dokunsal uyarılara karşı aşırı duyarlılık (hipersensitivite) veya ağırlı uyarılara karşı az duyarlılık (hiposensitivite) tanı ölçütleri arasına girmiştir.

1.4. Tanısal Değerlendirme

OSB'nin klinik değerlendirmesinde en güvenilir yöntem alanında uzman olan hekimin değerlendirmesidir. Çocuk ergen ruh sağlığı uzmanı tarafından yapılacak ana tanısal değerlendirmeler, müdahale programı oluşturulurken transdisipliner ekip üyeleri tarafından kendi alanlarıyla ilgili yapacakları ek değerlendirmelerle desteklenmelidir. Kapsamlı bir klinik değerlendirme kabaca 7 adımdan oluşmalıdır.

Bu değerlendirme, aileyi karşılama ve o ana kadar yapılan tanısal girişimlerin öğrenilmesi, ebeveyn/bakım verenden öykü alma, ebeveyn/bakım veren ile olan görüşmede kullanılan tanısal araçlar, gözlem, diğer tıbbi durumların değerlendirilmesi, nörometabolik bozukluklar, aminoasit ve mitokondriyal bozukluklar için incelemeler, bilişsel değerlendirme ve uyum becerilerinin değerlendirilmesini içerir.

Küçük yaşlarda ruhsal gelişimin bir alanında sorun varsa, genelde başka alanlarda da aksama görüldüğü için bu yaş gruplarında ayırıcı tanı oldukça zordur. Çok boyutlu bir değerlendirme ile bütün gelişim alanlarında çocuğun değerlendirilip eş tanı gösteren durumların belirtilmesi gerekmektedir. Tanıda güçlük yaşansa bile çocukların yetersiz ve geri oldukları alanların belirlenip uygun eğitsel müdahalelere başlanması gerekmektedir. Tanısal olarak OSB'de en sık karşılaşılan durumlar; dil gelişim bozuklukları, zihinsel yetersizlik, tepkisel bağlanma bozukluğu, sosyal iletişim bozukluğudur.

1.5. Nedenler

OSB sebebi henüz tam olarak açıklanamayan bir nörogelişimsel bozukluktur. Yapılan çalışmalarda, nörolojik mekanizmalar ile sistemler arası etkileşimin ve karmaşık biyolojik işlevlerin etkileri üzerine odaklanılmıştır. Genetik, nörobiyolojik (beyindeki yapısal değişimler, beyin işleyişi ile ilgili değişimler, beyindeki kimyasal değişiklikler, nöroimmunolojik değişiklikler) ve çevresel etmenler üzerinde durulmaktadır.

1.6. Tedavi

Otizmin çekirdek bulgularını tamamen ortadan kaldıran bir tedavi henüz yoktur. Ancak davranış temelli erken müdahale yöntemleriyle bulguların önemli ölçüde azaltılması ve daha hafif bulgularla seyreden bazı olgularda tanı kaybı mümkün olabilmektedir. Ayrıca eşlik eden psikiyatrik bozukluklar ve davranış sorunlarının tedavisi yaşam kalitesini önemli ölçüde arttırabilmektedir. Otizmde etkinliği bilinen davranışçı müdahale yöntemleri; uygulamalı davranış analizi, erken başlangıçlı denver modeli, ergoterapi, temel tepki öğretimidir. Tüm dünyada OSB olan bireylerin yaklaşık yarısı eşlik eden davranış sorunları ve psikiyatrik bozukluklar nedeniyle ilaç tedavisi kullanmaktadır.

II. OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERE YÖNELİK ULUSAL EYLEM PLANI (2023-2030)

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERE YÖNELİK II. ULUSAL EYLEM PLANI (2023-2030)

Farklılıklar Zenginliğimizdir.

AMAÇLAR

AMAÇ-1	Toplumsal Kabulü ve Bilinci Artırmak
AMAÇ-2	İstatistik Üretilerek Veriye Dayalı İzlemeyi Sağlamak
AMAÇ-3	Erken Tanı, Takip ve Müdahale Programlarını Güçlendirmek
AMAÇ-4	Etkili Sosyal Hizmet Modelleriyle Bireyi ve Aileyi Güçlendirmek
AMAÇ-5	Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Çalışmalarını Desteklemek
AMAÇ-6	Özel Eğitim ve Destek Eğitim Hizmetlerini Güçlendirmek
AMAÇ-7	Çalışma Hakkının Hayata Geçirilmesi İçin Açık, Bütünleştirici ve Erişilebilir İş Piyasası ve Çalışma Ortamları Oluşturmak
AMAÇ-8	Sportif, Sanatsal ve Kültürel Etkinliklere Katılımı Desteklemek
AMAÇ-9	İş Birliği ve Koordinasyona Dayalı İzleme Sistemini Geliştirmek

AMAÇ-1

Toplumsal Kabulü ve Bilinci Artırmak

HEDEF-1

OSB olan bireylerin hak temelli anlayışla toplumsal hayata katılımı için toplumsal kabullenme bilincinin geliştirilmesi.

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
1.1. OSB hakkında (erken belirteçler, etkili müdahaleler) konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetlerinin düzenlenmesi.	<p>1.1.1. Kamu spotları, kısa film, sosyal medya paylaşımları, belgesel, kısa film yarışması, ulusal kampanya v.b yapılacaktır.</p> <p>1.1.2. OSB tanılı çocuğu olan aileler de dâhil olmak üzere tüm ailelere yönelik farkındalık, bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları yürütülecektir.</p> <p>1.1.3. Otizm alanında farkındalık ve bilgi sahibi olması zorunlu olan meslek gruplarına bilgilendirme ve beceri kazandırma çalışmaları yapılacaktır.</p> <p>1.1.4. Erişilebilir formatlarda bilgilendirici dokümanlar oluşturulacak ve web erişimine açılacaktır.</p>	1.1. ASHB	1.1. ÇSGB, GSB, MEB, SB, KTB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, ÜNİVERSİTELER, YEREL YÖNETİMLER, UAYB, YÖK, RTÜK, TOM, MESLEK ODALARI VE DİĞER İLGİLİ STK'LAR	1.1.1. /2 YIL 1.1.2. /3 YIL 1.1.3. /4 YIL 1.1.4. /3 YIL	1.1.1. Kısa film, kamu spotu, sosyal medya paylaşımı, belgesel, kısa film yarışması, kampanya tema adı ve sayısı 1.1.2. Eğitimlerin adı, eğitim/seminer ve yararlanıcı sayısı, öntest/sontest 1.1.3. Eğitimlerin adı, eğitim/seminer ve yararlanıcı sayısı, öntest-sontest 1.1.4. Erişilebilir formatlarda web erişimine açılan bilgilendirici doküman sayısı ve web sitesine erişim sağlayan kişi sayısı, web sitesine erişim sağlayanlardan çevrimiçi görüş almaya ilişkin veri

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
1.2. Toplumsal kabule yönelik farkındalık ve bilgilendirme çalışmalarının toplumun üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi.	1.2.1. Toplumun OSB'ye ilişkin algı ve bilgi düzeyine yönelik araştırma projesi yapılacaktır.	1.2. ASHB	1.2. ÇSGB, GSB, HMB, MEB, SB, KTB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, ÜNİVERSİTELER, YEREL YÖNETİMLER, YÖK, TOM, MESLEK ODALARI, İLGİLİ DİĞER KURUMLAR VE STK'LAR	1.2.1. /2 YIL	1.2.1. Proje sonuç raporu

AMAÇ-2

**İstatistik Üretilerek
Veriye Dayalı İzlemeyi
Sağlamak**

HEDEF-2

Kamu kurum ve kuruluşlarında OSB konusunda ayrıştırmış verilerin tutulması, toplanan verilerin karşılaştırılabilir, bütünleşik ve erişilebilir şekilde yararlanıcıların kullanımına açık hale getirilmesi.

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
2.1. OSB özelinde istatistiklerin üretilmesi ve paylaşılmasının sağlanması.	<p>2.1.1. Veri toplama standartlarının ve göstergelerin belirlenmesi için kurumlar arası veri çalışma komisyonları kurulacaktır.</p> <p>2.1.2. Sistematik, güvenilir, karşılaştırılabilir verilerin kurumlardan toplanabilmesi ve paylaşılabilmesi için protokol imzalanacaktır.</p> <p>2.1.3. Veri çalışma komisyonu tarafından sektörel bazda (tanı, sağlık, bakım, eğitim, sosyal yardım, istihdam vb.) idari kayıtlar aracılığıyla verilerin toplanabilmesine, geliştirilmesine, karşılaştırılmasına imkân veren “Veri Setleri” oluşturulacaktır.</p> <p>2.1.4. OSB istatistik veri portalı oluşturularak yıllık raporlama yapılacak ve EYHGM web sayfasında yayınlanacaktır.</p>	2.1. ASHB	2.1. ÇSGB, GSB, HMB, KTB, SB, MEB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, ÖSYM, ÜNİVERSİTELER, YÖK, TÜİK, TOM, DİĞER KURUMLAR VE STK’LAR	2.1.1. / 1 YIL 2.1.2. /1 YIL 2.1.3. / 2 YIL 2.1.4. / Sürekli	2.1.1. Resmi yazı ve komisyon çalışma usul ve esasları 2.1.2. Protokol 2.1.3. Veri Setleri 2.1.4. Yayınlanan Otizm Spektrum Bozukluğu İstatistik Bülteni

AMAÇ-3

**Erken Tanı, Takip ve
Müdahale Programlarını
Güçlendirmek**

HEDEF-3

Türkiye genelinde OSB'nin erken tanı amaçlı değerlendirilmesi; kesin tanı sürecinin kaliteli, hızlı ve yaygın şekilde sağlanması, erken müdahale ve destekleme programlarının oluşturulması ile müdahale birimlerinin yaygınlaştırılması.

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
3.1. Erken tanı ve erken müdahale hizmetlerinde kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi.	3.1.1. Tarama çalışmaları için ilgili kurumlarla iş birliği protokolü yapılacaktır. 3.1.2. OSB'nin erken belirtileri için OSB tanısı alan çocukların kardeşleri öncelikli olmak üzere 18-36 ve 36-72 aylık tipik gelişen çocuklarda tarama yapılacaktır. 3.1.3. Evde inceleme-tarama ve sağlık hizmeti için mobil çocuk izleme ve sağlık heyeti oluşturulacaktır. 3.1.4. OSB konusunda sağlık personeline hizmet içi eğitim verilecektir. 3.1.5. Çocuğu OSB tanısı alan aileler için tanı sonrası kritik bilgileri içeren "erişilebilir formatlarda" rehber hazırlanacaktır.	3.1. SB	3.1. ASHB, MEB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, ÜNİVERSİTELER, TOM, MESLEK ODALARI, İLGİLİ DİĞER KURUMLAR VE STK'LAR	3.1.1. /1 YIL 3.1.2. /7 YIL 3.1.3. / 5 YIL 3.1.4. / 2 YIL 3.1.5. /3 YIL	3.1.1. Protokol 3.1.2. OSB tanısı konan çocuk sayısı ve artış oranı; taramaya ilişkin rapor 3.1.3. Oluşturulan mobil grup sayısı, yararlanıcı sayısı, yararlanıcıların memnuniyeti ve müdahalenin etkinliğine ilişkin veri 3.1.4. Eğitimden yararlanan kişi sayısı, öntest-sontest 3.1.5. Erişilebilir formatta hazırlanan rehber, web sitesine erişim sağlayan kişi sayısı, web sitesine erişim sağlayanlardan çevrimiçi görüş almaya ilişkin veri

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
3.2. Müdahale hizmetlerinin yaygınlaştırılması.	<p>3.2.1. Devlet, Şehir, Üniversite hastaneleri ve/veya eğitim ve araştırma hastanelerinde OSB olan çocuklar ve ailelerine hizmet sunulmasına olanak sağlayan birimler yaygınlaştırılacaktır.</p> <p>3.2.2. Sağlık kuruluşlarında, tanısı konan OSB olan çocukların ailelerine psikolojik destek verilerek bilgilendirme ve yönlendirme hizmetinin sunulacağı, uygulanacağı “Bireysel Hizmet Danışmanlığı” modeli uygulanmaya başlanacaktır.</p> <p>3.2.3. OSB olan çocuğa sahip ailelere duygusal çöküş, öfke veya kriz durumlarında yardımcı olabilecek tam teşekküllü hastaneler bünyesinde “Kritik Müdahale ve Güvenli Alan” adı altında çok disiplinli acil müdahale hizmet birimleri kurulmasına yönelik model geliştirilecektir.</p> <p>3.2.4. Acil müdahale kriz ekiplerine yönelik OSB olan bireylere müdahale eğitimleri düzenlenecektir.</p> <p>3.2.5. Ergenlik dönemi başta olmak üzere depresyon, anksiyete, panik atak ve diğer OSB’ye eşlik edebilecek psikolojik durumlar açısından OSB olan çocuklara/ergenlere psikolojik destek ve bilgilendirme çalışmaları yapılacaktır.</p> <p>3.2.6. OSB olan bireyler için tanılanan raporların e-devlet üzerinden diğer kurumlarla paylaşımının ve geçerliliğinin sağlanarak; vasilik, askerlik, SGK ile ilgili işlemler vb. alanlarda OSB olan bireylerin yeniden rapor alması uygulamasına son verilecek yasal düzenleme yapılacaktır.</p>	3.2. SB	3.2. ASHB, MEB, ÇSGB, HMB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, YÖK, ÜNİVERSİTELER, TOM, MESLEK ODALARI, İLGİLİ DİĞER KURUMLAR VE STK’LAR	<p>3.2.1. /7 YIL</p> <p>3.2.2. / 1 YIL</p> <p>3.2.3. / 2 YIL</p> <p>3.2.4. / 2 YIL</p> <p>3.2.5. /3 YIL</p> <p>3.2.6. 2 YIL</p>	<p>3.2.1. Açılan birim sayısı ve artış oranı ve müdahale edilen birey sayısı</p> <p>3.2.2. Bireysel hizmet danışmanlığından yararlanan sayısı, yararlanıcıların memnuniyetine ilişkin veri</p> <p>3.2.3. “Kritik Müdahale ve Güvenli Alan” Raporu</p> <p>3.2.4. Eğitimden yararlanan personel sayısı, katılımcıların memnuniyetine ve müdahalelerin etkililiğine ilişkin veri</p> <p>3.2.5. Eğitimden yararlanan OSB olan birey sayısı, katılımcıların memnuniyete ve müdahalelerin etkililiğine ilişkin veri</p> <p>3.2.6. Yasal düzenleme</p>

AMAÇ-4

**Etkili Sosyal Hizmet
Modelleriyle Bireyi ve
Aileyi Güçlendirmek**

HEDEF-4

OSB olan bireyler ve ailelerine yönelik bağımsız yaşamı destekleyici çeşitlendirilmiş hızlı, etkin yeni nesil bakım hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması.

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
4.1. Bakım kuruluşlarında yaşamını sürdüren OSB olan bireylere yönelik çalışmaların OSB konusunda uzmanlaşmış personel tarafından yürütülmesi.	4.1.1. ASHB'ye bağlı bakım kuruluşlarında (yatılı ve gündüz) görev yapan tüm bakım ve meslek personelinin otizm konusunda temel iş başında eğitim almaları sağlanacaktır.	4.1. ASHB	4.1. SB, MEB, ÇSGB, HMB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, GSB, KTB, YÖK, ÜNİVERSİTELER, TOM, İLGİLİ DİĞER KURUMLAR VE STK'LAR	4.1.1. / 7 YIL	4.1.1. Temel eğitim alan bakım personeli ve mesleki personel sayısı, katılımcı paydaşlardan memnuniyete ve müdahalelerin etkililiğine ilişkin veri
	4.1.2. Türkiye geneli 81 ASH İl Müdürlüğünde görev almak üzere mesleki personel arasından otizm alanında süpervizör yetiştirilecek süpervizörlerin otizmde Uygulamalı Davranış Analizi (UDA) konusunda eğitim alması sağlanacaktır.			4.1.2. / 7 YIL	4.1.2. Süpervizör eğitimi alan mesleki personel sayısı, katılımcı paydaşlardan memnuniyete ve müdahalelerin etkililiğine ilişkin veri
	4.1.3. Bakım kuruluşlarında çalışan bakım ve meslek personeline afet bilinci (afet öncesi, sırası ve sonrası) eğitimi verilecektir.			4.1.3. 7 YIL	4.1.3. Eğitimden yararlanan personel sayısı, öntest-sontest

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
4.2. OSB olan çocuklara yönelik aile temelli erken müdahale modelinin geliştirilmesi.	4.2.1. OSB olan çocuklara yönelik aile temelli erken müdahale programı geliştirilecek, pilot ve etkililik çalışmaları sonuçlarını içerecek araştırma raporu sunulacaktır	4.2. ASHB	4.2. SB, MEB, ÇSGB, HMB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, YÖK, ÜNİVERSİTELER, TOM, İLGİLİ DİĞER STK VE KURUMLAR	4.2.1. / 3 YIL	4.2.1. "Aile Temelli Erken Müdahale Program Modeli" araştırma sonuç raporu

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
4.3. OSB çocuğu olan aileler için bireysel danışmanlık hizmeti sağlanması.	4.3.1. ASH İl Müdürlüklerince OSB çocuğu olan ailelere bireysel danışmanlık hizmeti verecek mesleki personel görevlendirilecektir.	4.3. ASHB	4.3. SB, MEB, ÇSGB, HMB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, YÖK, ÜNİVERSİTELER, TOM, İLGİLİ DİĞER STK VE KURUMLAR	4.3.1. / 1 YIL	4.3.1. Bireysel danışmanlık hizmeti için görevlendirilen mesleki personel sayısı ve bireysel danışmanlık hizmetinden yararlanan birey sayısı

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
4.4. Resmi bakım kuruluşlarının kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi.	4.4.1. İhtisaslaşmış otizm bakım, rehabilitasyon ve aile danışma merkezlerinin çalışma usul ve esaslarına yönelik yönetmelik yayınlanacaktır. 4.4.2. OSB' olan bireylere de hizmet verecek ihtisaslaşmış otizm gündüz bakım, rehabilitasyon ve aile danışma merkezleri açılması için büyükşehir belediyeleri ile iş birliği protokolü yapılacak ve gündüz otizm bakım, rehabilitasyon ve aile danışma merkezi açılması desteklenecektir.	4.4. ASHB	4.4. SB, MEB, ÇSGB, HMB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, GSB, KTB, YÖK, ÜNİVERSİTELER, TOM, İLGİLİ DİĞER STK VE KURUMLAR	4.4.1. / 2 YIL 4.4.2. / 5 YIL	4.4.1. Yayınlanan yönetmelik 4.4.2. İş birliği protokolü yapılan belediyelerin adı ve açılan merkez sayısı OSB olan çocuk sayısı, bu merkezlerde hizmet veren nitelikli personel sayısı

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
4.5. OSB olan bireylere ve ailelerine yönelik iklim değişikliği, pandemi, afet ve acil durum konularında bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi.	4.5.1. OSB olan bireyler ve ailelerine yönelik; iklim değişikliği, pandemi, afet ve acil durumlara ilişkin bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri düzenlenecektir. 4.5.2. İklim değişikliği, pandemi, afet ve acil durumlara ilişkin erişilebilir formatlarda doküman hazırlanıp dijital olarak erişime açılacaktır.	4.5. ASHB	4.5. ÇSGB, ÇŞİDB, GSB, HMB, MEB, SB, KTB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, ÜNİVERSİTELER, YEREL YÖNETİMLER, YÖK, TOM,	4.5.1. / 2 YIL 4.5.2. /3 YIL	4.5.1. Eğitim/Seminer/Etkinlik ve yararlanıcı kişi sayısı, katılımcı memnuniyetine ilişkin veri 4.5.2. Erişilebilir formatlarda hazırlanarak web erişimine açılan doküman sayısı ve web sitesine erişim sağlayan kişi sayısı, web sitesine erişim sağlayanlardan çevrimiçi görüş almaya ilişkin veri

AMAÇ-5

**Bilimsel Araştırma ve
Geliştirme Çalışmalarını
Desteklemek**

HEDEF-5

OSB alanında yapılacak bilimsel araştırma, geliştirme ve uygulamaların desteklenmesi.

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
5.1. OSB'nin nedenleri ve sağlıklı beslenme, egzersiz yapma gibi konularda yapılacak bilimsel araştırma projeleri ile yeni ölçme ve değerlendirme araçlarının geliştirilmesine veya uyarlanmasına yönelik çalışmaların desteklenmesi.	<p>5.1.1. Gıda güvenliği, sanayileşme, tarım ilaçları, ailesel etmenler ve çevresel kirlilik gibi etkenlerin OSB üzerinde etkisi olup olmadığı konularında yapılacak bilimsel araştırma projeleri desteklenecektir.</p> <p>5.1.2. OSB olan bireyler için sağlıklı beslenme tipleri belirlenerek erişilebilir formatta kılavuz hazırlanacak ve hazırlanan kılavuz yayınlanacaktır.</p> <p>5.1.3. Yeni tarama ve tanılama ölçeği geliştirilmesi veya adaptasyonunun saplanması ile ölçüklerin genel kullanımı için çalışma yapılacaktır</p>	5.1. SB	5.1. ASHB, MEB, HMB, TOB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, YÖK, ÜNİVERSİTELER, TÜBİTAK, KALKINMA AJANSLARI, TOM, DİĞER BAKANLIKLAR VE KURUMLAR	5.1.1. /4 YIL 5.1.2. /3 YIL 5.1.3. /3 YIL	5.1.1. Desteklenen proje adı, sayısı ve bütçe büyüklüğü 5.1.2. Erişilebilir formatta hazırlanan beslenme kılavuzu, web sitesine erişim sağlayan kişi sayısı, web sitesine erişim sağlayanlardan çevrimiçi görüş almaya ilişkin veri 5.1.3. Adaptasyonu sağlanan ve yeni geliştirilen ölçük adı ve sayısı

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
5.2. Çocuğu OSB tanısı alan ailelere hizmet verecek müdahale protokollerinin ve uygulamalarının hayata geçirilmesi.	<p>5.2.1. Tanı konulduğu andan itibaren hastanede ailelerin bilgilendirildiği, bireysel danışmanlık hizmetinin de verilebileceği "Tanı Bildirme ve Bireysel Danışmanlık Protokolü" geliştirilecektir. Protokolün sağlık kuruluşlarında uygulamaya konulması sağlanacaktır.</p> <p>5.2.2. Ailesi yanında öfke nöbeti geçiren OSB olan bireyler için "Öfke nöbeti / duygusal çöküş müdahale protokolü" geliştirilecektir.</p> <p>5.2.3. Erişkinliğe geçiş sırasında tıbbi takipte yaşanan sorunların ele alındığı "erişkinliğe geçiş klinikleri"nin tüm sağlık kurum ve kuruluşlarında kurulmasına ilişkin Ar-Ge çalışması yapılacak ve rapor hazırlanacaktır.</p>	5.2. SB	5.2. ASHB, MEB, HMB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, YÖK, ÜNİVERSİTELER, KALKINMA AJANSLARI, TOM, İLGİLİ DİĞER KURUMLAR VE STK'LAR	5.2.1. /2 YIL 5.2.2. /2 YIL 5.2.3. /2 YIL	5.2.1. Tanı Bildirme ve Bireysel Danışmanlık Protokolü 5.2.2. "Öfke nöbeti / duygusal çöküş müdahale protokolü" 5.2.3. Erişkinliğe Geçiş Klinik Raporu

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
5.3. Yükseköğretim kurumlarında OSB alanında bilimsel araştırmalar/çalışmalar yürütecek birimlerin kurulması	5.3.1. Üniversitelerin otizm uygulama ve araştırma merkezleri kurmaları desteklenecektir.	5.3. YÖK	5.3. ASHB, ÜNİVERSİTELER, MEB, SB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, GSB, KTB, TOM, İLGİLİ DİĞER KURUM VE STK'LAR	5.3.1. /7 YIL	5.3.1. Kurulan merkez adı ve sayısı, kurulan birimlerden alınan hizmetin etkililiğine ilişkin veri

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
5.4. Kanıt temelli uygulamaların OSB olan bireylere hizmet veren özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde yaygınlaştırılmasının desteklenmesi	5.4.1. Eğitim personeli için etkili kanıt temelli uygulamalar konusunda erişilebilir formatlarda eğitim videoları yayınlanacaktır. 5.4.2. Eğitim personelinin mesleki gelişimlerini desteklemek amacıyla EBA, ÖBA gibi öğrenme portallarının erişilebilirliği artırılacaktır. 5.4.3. Kanıt temelli uygulamaların eğitim kurumlarında kullanımının yaygınlaştırılması için "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde düzenleme yapılacaktır.	5.4. MEB	5.4. YÖK, ÜNİVERSİTELER, ULAŞIM VE ALTYAPI BAKANLIĞI, HMB, ASHB, SB, TOM, İLGİLİ DİĞER KURUMLAR VE STK'LAR	5.4.1. /3 YIL 5.4.2. /3 YIL 5.4.3. /4 YIL	5.4.1. Erişilebilir formatlarda hazırlanan kanıt temelli eğitim videolarının adı ve sayısı, web sitesine erişim sağlayanlardan çevrimiçi görüş almaya ilişkin veri 5.4.2. Kullanıcıların memnuniyete ve öğrenme portallarının etkililiğine ilişkin veri 5.4.3. Yönetmelik düzenlemesi

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
5.5. Üniversitelerin OSB olan bireylere yönelik yürütülecek bilimsel araştırmalarla yenilikçi çözümlerin geliştirilmesi.	5.5.1. OSB olan bireylere ilişkin yapılacak uygulama, araştırma ve destek teknolojileri geliştirilmesine yönelik projeler desteklenecektir.	5.5. TÜBİTAK	5.5. YÖK, ÜNİVERSİTELER, MEB, TOM VE İLGİLİ DİĞER KURUMLAR	5.5.1. / 2 YIL	5.5.1. Başvuru yapan ve desteklenen proje sayısı ve adı

AMAÇ-6

Özel Eğitim ve Destek Eğitim Hizmetlerini Güçlendirmek

HEDEF-6

OSB olan bireylerin eşitlik temelinde ve ayrımcılığa maruz kalmaksızın eğitimin her tür ve kademesinde kaynaştırma/ bütünleştirme yoluyla eğitim ortamlarda, ihtiyaç duydukları tüm özel ve destekleyici eğitimleri alabilmelerine yönelik tedbirlerin alınması.

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
6.1. Eğitim hakkının gerçekleştirilmesinde kaynaştırma/ bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamasının yaygınlaştırılması, olumlu tutum ve farkındalık sağlanmasına yönelik çalışmaların yapılması.	<p>6.1.1. Kaynaştırma/ bütünleştirme yoluyla eğitimin kabulüne ilişkin toplumsal farkındalık (kampanya, kamu spotu, seminerler, panel, kongre, animasyon, çizgi film, kısa film ve diğer görsel ve yazılı materyaller) çalışmaları erişilebilir formatlarda yapılacaktır.</p> <p>6.1.2. Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamalarının; eğitimle ilgili tüm kesimler tarafından farkındalığını; eğitimle ilgili tüm kesimler tarafından kabulünü sağlamaya yönelik hizmet içi eğitimler, farkındalık ve beceri geliştirme etkinlikleri düzenlenecektir.</p> <p>6.1.3. Hizmet içi eğitim, farkındalık ve beceri geliştirme eğitimlerinin eğitim alan OSB olan bireyler üzerindeki etkisi tutum, algı veya bilgi ölçen araçlarla araştırılacaktır.</p>	6.1. MEB	6.1. ASHB, YÖK, HMB, SB, ÇSGB ÜNİVERSİTELER, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, ULAŞTIRMA VE ALTYAPI BAKANLIĞI, ÖSYM BAŞKANLIĞI, TOM, ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZ STK'LARI	6.1.1. /3 YIL 6.1.2. /Sürekli 6.1.3. / 3 YIL	6.1.1. Gerçekleştirilen farkındalık çalışması sayısı ve erişilebilir formatlarda hazırlanan doküman sayısı 6.1.2. Düzenlenen hizmet içi eğitim ve katılımcı sayı, katılımcı paydaşlardan memnuniyetine ilişkin veri 6.1.3. Araştırma Sonuç Raporu

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
6.2. OSB olan bireylerin, her tür ve kademedeki eğitim ve sınav ortamlarında standartların yükseltilmesi ile özel eğitim hizmetlerine ve bilgiye erişimlerinin desteklenmesi.	6.2.1. OSB olan bireylere hizmet sunulan okulların eğitim ortamları (sınıf, spor salonu, resim odası, müzik odası, araç gereç, vb.) güçlendirilecek ve sanal gerçeklik ortamları oluşturulmasına yönelik çalışmalar desteklenecektir. 6.2.2. Tam zamanlı kaynaştırma/ bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamalarının yürütüldüğü okullarda açılan destek eğitim odalarının yaygınlaştırılması için çalışmalar yapılacaktır. 6.2.3. OSB olan bireylerin eğitim ortamlarında ve merkezi sınavda kullanılacak materyallerinin çeşitlendirilmesine ve erişilebilir formatlarda hazırlanmasına yönelik çalışmalar desteklenecektir. 6.2.4. Merkezi sınav ve özel yetenek sınavı ile ortaöğretim kurumlarına yerleşen OSB olan bireylerin sayısı artırılacaktır. 6.2.5. Örgün ve yaygın eğitimde kullanılacak dijital eğitim içerikleri geliştirilecektir. 6.2.6. Örgün eğitim kurumlarında eğitim gören ve ihtiyacı olan her OSB olan bireye “Kolaylaştırıcı Kişi” görevlendirilmesinin ücretsiz yapılması ile “Kolaylaştırıcı Kişi” çalışma usul ve esaslarının belirlendiği mevzuat çalışması yapılacaktır.	6.2. MEB	6.2. ASHB, YÖK, HMB, SB, ÇSGB ÜNİVERSİTELER, UAYB, ÖSYM, TOM, ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZ STK'LARI, MESLEK ODALARI, İLGİLİ DİĞER STK 'LAR	6.2.1. /4 YIL 6.2.2. / 5 YIL 6.2.3. / 3 YIL 6.2.4. /7 YIL 6.2.5. / 3 YIL 6.2.6. /2 YIL	6.2.1. Eğitim ortamları iyileştirilen okul sayısı, sanal gerçeklik ortamı oluşturulan okul sayısı 6.2.2. Açılan destek eğitim odası sayısı 6.2.3. Eğitim sistemine entegre edilen erişilebilir formatta hazırlanan alternatif değerlendirme yöntem adı ve sayısı 6.2.4. Eğitim kurumuna yerleşen OSB olan birey sayısı 6.2.5. Dijital eğitim programları adı ve kullanan sayısı, kullanıcıların memnuniyetine ilişkin veri 6.2.6. Mevzuat düzenlemesi

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
6.3. OSB olan bireylerin eğitime erişimlerinin artırılması.	6.3.1. OSB olan bireylerin, her tür ve kademedeki örgün eğitime dâhil edilmesine yönelik eğitimin tüm paydaşlarına bilgilendirme çalışması yapılacaktır. 6.3.2. OSB olan bireylerin iş ve mesleğe yönelik beceriler kazanmaları amacıyla halk eğitimi merkezlerinde açılan meslek kurslarından yararlanan birey sayısı artırılacaktır. 6.3.3. Özel yetenekli OSB olan bireylerin kaynaştırma/ bütünleştirme yoluyla eğitim ortamlarında nitelikli özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerine erişimine yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılacaktır.	6.3. MEB	6.3. ASHB, YÖK, HMB, SB, ÜNİVERSİTELER, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, ÖSYM, TOM, ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZ STK'LARI	6.3.1. /1 YIL 6.3.2. /2 YIL 6.3.3. /7 YIL	6.3.1. Her tür ve kademedeki eğitim gören OSB olan birey sayısı ve artış oranı 6.3.2. Kurs adı ve yararlanan OSB olan birey sayısı 6.3.3. Bilgilendirilen özel yetenekli OSB olan birey sayısı

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
6.4. OSB olan bireylere yönelik destek eğitim hizmetlerinin güçlendirilmesi.	<p>6.4.1. Gereksinimi olan OSB olan bireylerin destek eğitim odalarından yararlanmaları sağlanacaktır.</p> <p>6.4.2. Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde OSB olan bireyin ailesi için sunulan psikolojik destek hizmetlerinin niteliği geliştirilerek yaygınlaştırılacaktır.</p> <p>6.4.3. OSB olan bireye erken çocukluk döneminde yoğunlaştırılmış eğitim desteğinin verilmesi için "Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği"nde değişiklik yapılacaktır.</p> <p>6.4.4. RAM'larda ergenlik ve yetişkinlik dönemindeki OSB olan bireyler için psikolojik danışmanlık hizmetleri sunulacaktır.</p>	6.4. MEB	6.4. ASHB, YÖK, HMB, SB, ÜNİVERSİTELER, TOM, ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZ STK'LARI, İLGİLİ DİĞER STK'LAR	<p>6.4.1. /7 YIL</p> <p>6.4.2. / Sürekli</p> <p>6.4.3. /3 YIL</p> <p>6.4.4. / Sürekli</p>	<p>6.4.1. Destek eğitim odalarından yararlanan OSB olan birey sayısı</p> <p>6.4.2. Psiko-eğitim destek hizmetinden yararlanan birey sayısı</p> <p>6.4.3. Yönetmelik düzenlemesi</p> <p>6.4.4. Psikolojik danışmanlık hizmetinden yararlanan OSB olan birey sayısı</p>

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
6.5. OSB olan bireylerin eşit eğitim hakkından yararlandırılmasını desteklemek için insan kaynağının yetiştirilmesi.	<p>6.5.1. OSB alanında eğitimcilerinin yetiştirilmesi amacıyla yüksek lisans ve doktora programları açılacaktır.</p> <p>6.5.2. "Kolaylaştırıcı Kişi" yetiştirilmesi için ön lisans programları açılacaktır.</p> <p>6.5.3. Yurt Dışına Lisansüstü Öğrenim Görmek Üzere Gönderilecek Adayları Seçme ve Yerleştirme (YLSY) Burs Programı ile OSB alanında yurt dışına lisansüstü eğitime gönderilecek bursiyer sayısı artırılacaktır.</p>	6.5. YÖK	6.5. ASHB, HMB, SB, MEB, ÇSGB, MYK, YÖK; ÜNİVERSİTELER, TOM, İLGİLİ DİĞER KURUMLAR VE STK'LAR	<p>6.5.1. /4 YIL</p> <p>6.5.2. /3 YIL</p> <p>6.5.3. /2 YIL</p>	<p>6.5.1. Yüksek lisans ve doktora programlarına kabul edilen birey sayısı</p> <p>6.5.2. Kolaylaştırıcı Kişi Ön Lisans Programı</p> <p>6.5.3. Bursiyer Sayısı</p>

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
6.6. Sektörün ihtiyaçları doğrultusunda yeni mesleklerin (Kolaylaştırıcı Kişi) yeterliliklerinin belirlenmesi.	6.6.1. "Kolaylaştırıcı Kişi" olarak görev yapacak kişilerin ulusal meslek standartları ve ulusal yeterliliklerinin belirlenmesi ve bir meslek olarak tanınması için çalışmalar yapılacaktır.	6.6. MYK	6.6. ASHB, MEB, YÖK, ÜNİVERSİTELER, TOM, İLGİLİ DİĞER KURUMLAR VE STK'LAR	6.6.1. /1 YIL	6.6.1. Yayınlanmış Meslek Standardı

AMAÇ-7

**Çalışma Hakkının
Hayata Geçirilmesi İçin
Açık, Bütünleştirici ve
Erişilebilir İş Piyasası
ve Çalışma Ortamları
Oluşturmak**

HEDEF-7

OSB olan bireylerin eşitlik temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın açık, bütünleştirici ve erişilebilir bir iş piyasasında diğer bireylerle bir arada çalışma hayatına katılımlarının sağlanması; açığı işgücü piyasasına geçişte desteğe ihtiyaç duyan OSB olan bireyler için ihtiyaç duyulan desteklere yönelik özel tedbirlerin alınması ile çalışma hayatında yer alan anneler gibi babaların da erken emeklilik hakkından yararlandırılmalarının sağlanması.

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
7.1. OSB olan bireylerin açık iş gücü piyasasında istihdam alanında destekli istihdam modelinin benimsenmesi; iş öncesi, işe giriş ve işte kalış aşamalarında takibinin sağlanması.	7.1.1. İŞKUR'a kayıtlı iş arayan OSB olan bireylere yönelik İŞKUR bünyesinde istihdam edilen iş ve meslek danışmanlarının etkinliğinin artırılması için destekli istihdam modeli çerçevesinde eğitimler düzenlenecektir. 7.1.2. OSB alanında faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarının OSB olan bireylerin açık işgücü piyasasında istihdamını hedefleyen destekli istihdam projelerine engelli istihdam etme yükümlülüğünü yerine getirmeyen işverenlerden tahsil edilen para cezaları fonu'ndan kaynak aktarımı sağlanacaktır.	7.1. İŞKUR	7.1. ASHB, ÇSGB, MEB, HMB, TOM, SENDİKALAR, İLGİLİ KURUMLAR VE STK'LAR	7.1.1. /2 YIL 7.1.2. /Sürekli	7.1.1. Eğitimden yararlanan birey sayısı, katılımcı paydaşlardan memnuniyetine ve müdahalelerin etkililiğine ilişkin veri 7.1.2. Desteklenen proje sayısı ve bütçe büyüklüğü

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
7.2. Açık iş gücü piyasasında istihdamı güç OSB olan bireyler için korumalı işyerlerinin kurulması.	7.2.1. Korumalı işyerleri kurulması konusunda işverenlere, STK ve sendikalara yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılacaktır.	7.2. ASHB	7.2. İŞKUR, ÇSGB, MEB, HMB, TOM, SENDİKALAR, İLGİLİ KURUMLAR VE STK'LAR	7.2.1. /2 YIL	7.2.1. Açılan korumalı işyerleri adı, eğitim alan işveren sayısı, işe yerleşen OSB olan birey sayısı

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
7.3. Erken emeklilik ve sosyal güvenlik şemsiyesinin sürekli bakım veren için de sağlanması.	7.3.1. Başka birinin bakımına sürekli gereksinimi olan tam bağımlı engelli çocuğu bulunan kadın sigortalılara tanınan erken emeklilik hakkının, erkek sigortalılar için de tanınmasına yönelik 5510 sayılı Kanun'un 28 inci maddesinde mevzuat değişikliği yapılacaktır.	7.3. SGK	7.3. ASHB, HMB, SB, TOM	7.3.1. /1 YIL	7.3.1. 5510 sayılı Kanunun 28 inci maddesinin değişikliği

AMAÇ-8

**Sportif, Sanatsal ve
Kültürel Etkinliklere
Katılımı Desteklemek**

HEDEF-8

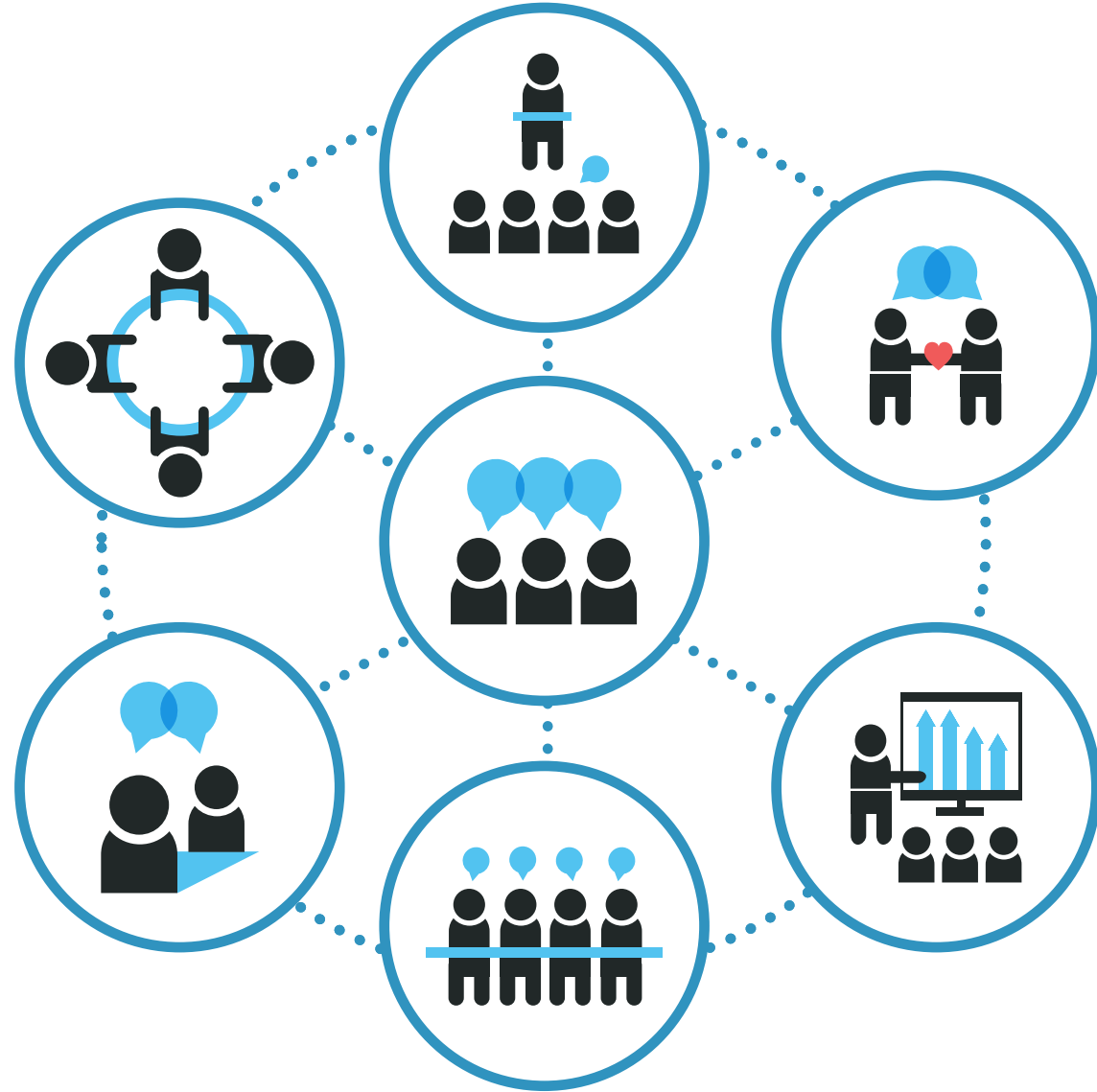
OSB olan bireylerin sanatsal, sportif, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımının teşvik edilmesi.

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
8.1. Sanatsal, sportif, sosyal ve kültürel etkinlik hizmetlerinin çeşitlendirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılması.	8.1.1. OSB olan bireylerin müzik, sanat ve spor alanlarında yeteneklerinin değerlendirilmesine ilişkin tedbirler, değerlendirme yöntemleri ve ölçütler gibi konularda standartların belirleneceği bir erişilebilir formatlarda kılavuz hazırlanacaktır.	8.1. MEB	8.1. ASHB, GSB, MEB, SB, YÖK, ÇSGB, KTB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, ÜNİVERSİTELER, TOM, SPOR FEDERASYONLAR, SPOR KULÜPLERİ VE DİĞER KURUMLAR	8.1.1./2 YIL	8.1.1. Erişilebilir formatlarda hazırlanan kılavuz, web sitesine erişim sağlayanlardan çevrimiçi görüş almaya ilişkin veri
	8.1.2. OSB olan bireylerle çalışan öğretmenlerin, OSB'ye ilişkin mesleki yeterlikleri artırılacaktır.			8.1.2./2 YIL	8.1.2. Eğitim alan eğitim personeli sayısı
	8.1.3. Spor, resim, müzik vb alanlarda yetenekli olduğu tespit edilen OSB olan bireyler uygun eğitim ortamlarına/kurslara yönlendirilecektir.			8.1.3. /Sürekli	8.1.3. Kurslara yönlendirmesi yapılan OSB olan birey sayısı
	8.1.4. Her tür ve kademedeki eğitim kurumlarında OSB olan bireylerin de dâhil edileceği sanatsal, sportif, sosyal ve kültürel etkinlik yapılacaktır.			8.1.4./5 YIL	8.1.4. Etkinlik sayısı
	8.1.5. OSB olan bireylerin sosyal ve kültürel etkinliklere erişimi sağlanacaktır.			8.1.5./2 YIL	8.1.5. Etkinlik adı, katılımcı sayısı, katılımcı memnuniyetine ilişkin veri
8.2. OSB' olan bireyler için spor çalışmalarının bilimsel temellere uygun hale getirilmesi ve eğitici eğitimlerinin düzenlenmesi.	8.2.1. Antrenörlüğe ilişkin mevzuat, eğitim, eğitim sonrası sınav ve değerlendirme süreçleri yeniden düzenlenecek ve antrenörlüğün niteliğinin artırılması için erişilebilir formatlarda standartlar kılavuzu yayınlanacaktır.	8.2. GSB	8.2. ASHB, MEB, SB, YÖK, ÇSGB, KTB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, ÜNİVERSİTELER, TOM, SPOR FEDERASYONLARI, SPOR KULÜPLERİ VE DİĞER KURUMLAR	8.2.1./3 YIL	8.2.1. Erişilebilir formatlarda hazırlanan kılavuz, çevrim içi görüş alma
	8.2.2. Antrenörlere OSB spor ve davranış yönetimi konusunda eğitimler düzenlenecektir.			8.2.2./2 YIL	8.2.2. Eğitimden yararlanan kişi sayısı, öntest, sontest

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
8.3.OSB olan bireylere hizmet veren spor kulüplerinin izlenmesinin sağlanması.	8.3.1. OSB' olan bireylere yönelik faaliyet gösteren spor kulüplerinin izlenmesi sağlanacak ve yıllık raporlama yapılacaktır.	8.3. GSB	8.3. ASHB, MEB, SB, YÖK, ÇSGB, KTB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, ÜNİVERSİTELER, TOM, SPOR FEDERASYONLAR, SPOR KULÜPLERİ VE DİĞER KURUMLAR	8.3.1. / 7 YIL	8.3.1. İzleme yapılan spor kulübü sayısı, izleme raporu

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
8.4.OSB olan bireyler için müzik, sahne ve plastik sanatları çalışmalarının bilimsel temellere uygun hale getirilmesi ve eğitici eğitimlerinin düzenlenmesi	8.4.1. Müzik, sahne ve plastik sanatlar alanında öğretmenlik yapanlara "OSB ve davranış yönetimi" konusunda eğitici eğitimleri düzenlenecektir.	8.4. KTB	8.4. ASHB, MEB, SB, YÖK, ÜNİVERSİTELER, TOM, ÖZEL TİYATROLAR VE DİĞER KURUMLAR	8.4.1./ 2 YIL	8.4.1. Eğitimleri adı, Eğitimden yararlanan kişi sayısı, öntest, sontest

AMAÇ-9

**İş Birliği ve
Koordinasyona Dayalı
İzleme Sistemini
Geliştirmek**

HEDEF-9

Haktemellianlayışla ve bütüncül bakış açısıyla hazırlanan II. Ulusal Otizm Eylem Planının uygulanmasını sağlamak için kurumlar arası güçlü koordinasyon ve iş birliğinin kurulması.

EYLEM ALANI	FAALİYET	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	SÜRE	GÖSTERGELER
9.1. Kurumların OSB alanında etkili uygulamalar yapabilmesi için faaliyetlerinin dönemsel olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi.	<p>9.1.1. İllerde Vali Yardımcısı başkanlığında; İl Ulusal Otizm Eylem Planı İzleme ve Değerlendirme Kurulu kurulacaktır.</p> <p>9.1.2. Yerel politikaların etkinliğini artırmak üzere 81 ilde İl Ulusal Otizm Eylem Planı İzleme ve Değerlendirme Kurulu üyeleri tarafından “ İl İl Ulusal Otizm Eylem Planları” hazırlanacaktır.</p> <p>9.1.3. İl. Ulusal Otizm Eylem Planı’nın tanıtımına ve uygulanmasına yönelik ulusal ve yerel düzeyde erişilebilir formatlarda çalışmalar (tematik toplantılar, yazılı ve görsel yayınlar) yapılacaktır.</p> <p>9.1.4. İl. Ulusal Otizm Eylem Planı’nın uygulama ve izleme süreçlerine otizm sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin de katılımı sağlanacaktır.</p>	9.1. ASHB	9.1. SB, MEB, ÇSGB, HMB, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, GSB, YÖK, ÜNİVERSİTELER, TOM, ilgili STK’lar	9.1.1./7 YIL 9.1.2./7 YIL 9.1.3 /3 YIL 9.1.4./7 YIL	9.1.1. Resmi yazı ve toplantı tutanakları 9.1.2. İl İl. Ulusal Otizm Eylem Planları 9.1.3. Basımı ve dağıtımı gerçekleşen erişilebilir formatlarda hazırlanan basılı materyal sayısı 9.1.4. Temsilci olan STK adı

İZLEME, RAPORLAMA VE DEĞERLENDİRME

3. İZLEME, RAPORLAMA VE DEĞERLENDİRME

Görev Organizasyonu

II. Ulusal Otizm Eylem Planı (2023-2030) Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonunda, eylem planında sorumluluğu belirlenen kurum ve kuruluşların katkı ve destekleriyle yürütülecektir.

II. Ulusal Otizm Eylem Planı (2023-2030)'nın izlenmesi ve değerlendirilmesinden Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı sorumludur.

Uygulanma süreci yedi yıl olarak öngörülmüş olan eylem planı ile; amaçların, hedeflerin, eylem alanı ve faaliyetlerin uygulanması sırasında ortaya çıkacak sorunların giderilmesi ve izlemenin şeffaf bir anlayışla yapılması hedeflenmiştir. Bu kapsamda, izleme ve değerlendirme süreci, sorumlu kurumların/paydaşların yükümlülüklerini yerine getirmekle sorumlu olduğu süreçtir. Sorumlu kurumlar her faaliyete ilişkin bilgi ve verilere dayalı raporu hazırlayarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na sunacaktır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından hazırlanacak OEP Yıllık İzleme Raporu Yürütme Kurulu tarafından incelenip, değerlendirildikten sonra İzleme ve Değerlendirme Komitesine sunulacaktır. II. Ulusal Otizm Eylem Planı uygulama süresinin tamamlanmasını takiben "OEP Durum Raporu" EYHGM tarafından hazırlanıp web sayfasında yayınlanır.

İzleme ve Değerlendirme Komitesi

EYHGM koordinasyonunda, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı ve/veya Bakan Yardımcısı başkanlığında sorumlu kurum ve kuruluşların üst düzey temsilcilerinin (Genel Müdür, Başkan vb.) ve otizm sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin katılımı ile 'II. Ulusal Otizm Eylem Planı İzleme ve Değerlendirme Komitesi' oluşturulur.

Komite, eylem planının uygulanmasının sağlanmasında ASHB'ye karşı sorumludur. Komite, toplantılarına gerekli gördüğü diğer kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşu temsilcilerini davet edebilir.

İzleme ve Değerlendirme Komitesi'nde görevli üst düzey temsilci, kendi sorumlu oldukları faaliyetlere ilişkin Bakanlıkta ve görev yerlerinde faaliyetlerin koordinasyonun sağlanarak yürütülmesinden sorumludur.

"II. Ulusal Otizm Eylem Planı İzleme ve Değerlendirme Komitesi", eylem planının yıllık değerlendirmesini yapmak üzere yılda bir kez toplanır. Komite, Yürütme Kurulunun incelediği raporları ve önerileri değerlendirir, varsa yerine getirilmeyen faaliyetleri tespit eder. Sorumlu kurum, yerine getirilmeyen faaliyetlere ilişkin Komiteye bilgi verir.

Yürütme Kurulu

Eylem planının yürütülmesinden ve yönetiminden Yürütme Kurulu sorumludur. Kurul, ana rapor ve önerileri "II. Ulusal Otizm Eylem Planı İzleme ve Değerlendirme Komitesi" toplantısından önce inceler ve Komitenin

görüşüne sunar. Yürütme Kurulu, Komite toplantısından önce yılda bir kez toplanır. Yürütme Kurulu, sorumlu kurumların ilgili daire başkanları ve ASHB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünden, ilgili Genel Müdür Yardımcısı ve Daire Başkanı ile TOM tarafından belirlenen birer temsilciden oluşur. Yürütme Kurulu Başkanı sekretarya hizmetlerinden sorumlu üst düzey yöneticiler arasından EYHGM tarafından belirlenir. Kurul, sekretarya tarafından iletilen "OEP Yıllık İzleme Raporu" nu değerlendirerek önerilerini Komiteye sunmakla görevlidir.

İl İzleme Komisyonları

İl İzleme Komisyonları, her ilin kendi içinde II. Ulusal Otizm Eylem Planı(2023-2030) faaliyetinin uygulanması, desteklenmesi ve koordinasyonundan sorumludur. Vali Yardımcısı başkanlığında ASHB İl Müdürü veya İl Müdür Yardımcısı koordinasyonunda, sorumlu kurumlar ve/veya diğer paydaşların (otizm alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşu, ilgili kurumlar) il temsilcilerinden oluşur. Yereldeki çalışmalarla ilgili rapor ve öneriler EYHGM iletilir.

Sekretarya

EYHGM, "II. Ulusal Otizm Eylem Planı (2023-2030)"nda yer verilen faaliyetlerin izlenmesine ilişkin sekretarya görevini yürütecektir. EYGHM, II. Otizm Ulusal Eylem Planı'nda yer alan faaliyetleri izleme ve raporlama süreçlerinden sorumludur. Belirlenen izleme çerçevesinde Eylem Planı'nda sorumluluğu bulunan

kurum ve kuruluşlar hazırlayacakları raporları yılda bir kez EYHGM'ye iletilecektir. Sorumlu kurumların sunduğu raporlar, EYHGM tarafından derlenerek, "Yıllık İzleme Raporu" oluşturulacak ve Yürütme Kurulu'na iletilecektir. Yürütme Kurulu ve Komite toplantılarının organizasyonu sekretarya tarafından yürütülür. İl İzleme Komisyonları çalışma usul ve esasları EYHGM tarafından belirlenir.

Bütçeleştirme

II. Ulusal Otizm Eylem Planı (2023-2030)'nda belirlenen amaçlara bağlı hedef, eylem alanları ve faaliyetlere ilişkin bütçenin, ilgili ve sorumlu kurumların yıllık bütçelerinde gösterilmesi öngörülmüştür. Eylem planında yer alan mali destek ve teşvik verilmesine yönelik eylemler, Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ve Orta Vadeli Programda öngörülen ödenekler ile Planda yer alan ilkeler çerçevesinde Plan döneminde bütçeleştirilmelidir. Eylem Planı sonrasında hazırlanacak olan "OEP Yıllık İzleme Raporu" her bir amaç için ilgili bakanlık veya kurum tarafından kullanılan toplam bütçenin bildirilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda sorumlu kurumların, yıllık bütçelerinde öngörülen hedef ve faaliyetler için ayrılan ödeneği söz konusu hedef ve faaliyetlerin gerçekleşmesi amacıyla kullanmaları öngörülmüştür.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER
BAKANLIĞI